

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä työryhmä

Aika: torstai 13.6.2024 klo 13–15

Paikka: OKM, Meritullinkatu 10, Helsinki, kokoushuone Seminarium ja Teams

Läsnä:

Eeva-Riitta Pirhonen, Minna Polvinen, Anna Mikander, Tommi Karjalainen, My Kirvesniemi, Anssi Pirttijärvi, Mika Puukko ja Aili Tervonen, OKM

Petra Packalen, Kurt Torsell ja Annika Westerholm, Opetushallitus

Tanja Rantanen ja Suvi Savolainen, Valtiovarainministeriö

Päivi Kamppi ja Mari Rökköläinen, Karvi

Pauliina Viitamies, OAJ

Irmeli Myllymäki, Kuntaliitto

Hannu Freund, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Annakaisa Tikkinen, Sivistysala ry

Jens Mattfolk, Finlands Svenska Lärarförbund FSL

Pauliina Viitamies, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Harri Rinta-aho, Espoon kaupunki

Ulrika Lundberg, Pargas stad

Mikko Ripatti, Savonlinnan kaupunki

Siv Sandberg, Åbo Akademi

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen

Työryhmän puheenjohtaja, ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat.

2. Työryhmän yhteinen tilannekuvaluonnos, Selvitystyö perusopetuksen järjestämisen tilannekuvasta erilaistuvissa kunnissa

Työryhmän asiantuntijasihteeristö esitteli työryhmän yhteisen tilannekuvaluonnoksen. Tilannekuvaan oli koottu sisältöjä aiemmissa kokouksissa käsiteltyjen teemojen ja keskustelujen pohjalta. Todettiin, että syksyllä 2024 työryhmälle esitellään laajempi tilannekuvaluonnos.

Johtaja, tutkimusprofessori Taina Saarinen Jyväskylän yliopistosta esitteli selvitystyön käynnistymistä. Selvitys on OKM:n kilpailuttama ja siinä tarkastellaan muun muassa kuntien välistä yhteistyötä opetuksen järjestämisessä, perusopetuksen rahoitusta, kuntien edellytyksiä laadukkaiden perusopetuspalvelujen toteuttamisessa, perusopetuksen tuntijakoa, opetustoimen henkilöstötilannetta sekä perusopetuksen laadunhallintaa. Hanke päättyy keväällä 2025. Selvitystyö sisältää loppuraportin sekä blogityyppisiä kirjoituksia. Työn edetessä työryhmälle esitellään selvityksessä toteutettavan tiedonkeruun tuloksia säännöllisesti.

3. Perusopetus Suomessa ihmisoikeuksien ja erityisesti lapsen oikeuksien valossa

Hallitusneuvos Marjaana Larpa, erityisasiantuntija Anssi Pirttijärvi ja korkeakouluharjoittelija Louna Dunkel opetus- ja kulttuuriministeriöstä pitivät esityksen teemasta perusopetus Suomessa ihmisoikeuksien ja erityisesti lapsen oikeuksien valossa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus toimii lapsen oikeuksien perustana ja turvaa lapselle hyvinvointiin ja kehitykseen liittyvät oikeudet. Sopimus on Suomessa voimassa sellaisenaan tavallisen lain tasoisena sääntelynä. Lisäksi Suomi on sitoutunut useisiin ihmisoikeussopimuksiin, joissa on määräyksiä muun muassa oikeudesta opetukseen, opetuksen sisällöstä, oikeudesta kulttuuriin ja syrjinnästä ja vähemmistöjen asemasta. Ihmisoikeussopimusten prosessiin kuuluu myös raportointi ja seuranta. Suomi on saanut perusopetuksen osalta suosituksia esimerkiksi lasten osallistamiseen, kiusaamisen ehkäisemiseen, vähemmistökieliin sekä suvaitsevaisuuden edistämiseen liittyen.

4. Ruotsin- ja saamenkielisten lasten kielellisten oikeuksien toteutuminen perusopetuksessa sekä perusopetuksen järjestäminen harvaan asutuilla alueilla

Opetustoimen ylitarkastaja Satu Pieski, ylijohdaja Kaisa Post ja lakimies Thomas Sundell aluehallintovirastosta pitivät esityksen ruotsin- ja saamenkielisten lasten kielellisten oikeuksien toteutumisesta perusopetuksessa sekä perusopetuksen järjestämisestä harvaan asutuilla alueilla.

Sundell esitteli ruotsinkielisen perusopetuksen tilannetta. Jos kunnassa on yksikin ruotsinkielinen lapsi, hänelle on järjestettävä ruotsinkielistä opetusta. Vuonna 2023 suomenkielisissä kunnissa asui 2060 perusopetusikäistä ruotsinkielistä lasta. Haasteena ruotsinkielisen perusopetuksen saavutettavuuden osalta on muun muassa se, että ruotsinkielisten opetusryhmien ulottumattomissa asuu satoja ruotsinkielisiä lapsia. Sundell nosti huolenaiheina ja huomioina esiin myös esimerkiksi ruotsinkielisen erityisopetuksen paikoin heikon saatavuuden kaksikielisten kuntien ulkopuolella, suomenkielisten asuinkuntien vaativamman tuen täyden järjestämisvastuun osassa kielisaarekekoulujen kunnista ja ruotsinkielisten opiskeluhoillon palveluiden saatavuuden kaksikielisten hyvinvointialueiden ulkopuolella.

Pieski kertoi saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen tilanteesta. Suomessa on noin 10 000 saamelaista, joista yli 60 % asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä, jotka kaikki ovat uhanalaisia. Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Kotiseutualueella oli vuonna 2023 äidinkieliä perusopetuksessa 300 ja saame vieraana kielenä 317 oppilasta. Lukiokoulutuksessa oli saame äidinkielenä 28 ja saame vieraana kielenä 24 opiskelijaa. Jo yli 70 % alle 18-vuotiaista saamelaislapsista ja -nuorista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.

Pieski nosti esiin saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen haasteina muun muassa kelpoisten äidinkieleltään saamenkielisten opettajien vähäisen määrän, saamenkielisten erityisopettajien erittäin vähäisen määrän, opiskeluhoillon palveluiden heikon saatavuuden, kotiseutualueen ulkopuolella annettavan täydentävän saamen kielen opetuksen aseman ja saamenkielisen oppimateriaalin hyvin vähäisen määrän.

Post kertoi perusopetuksen järjestämisestä harvaan asutuilla alueilla. Haasteita aiheuttavat muun muassa pitkät koulukuljetukset, aineenopettajien saatavuus ja oppilaan oikeuden riittävään tukeen toteutuminen.

5. Seuraavan tapaamisen ajankohta (3.9. klo 13–15)

Työryhmän seuraava kokous pidetään 3.9. klo 13–15 hybridikokouksena (LVM, Eteläesplanadi 4, Helsinki, kokoushuone Sali 9 ja Teams). Syksyn muut kokoukset järjestetään 30.10. klo 9–11 ja 10.12 klo 13–15.

6. Muut esille tulevat asiat

Muita asioita ei noussut esiin.

7. Kokouksen päättäminen

Ylijohdaja Eeva-Riitta Pirhonen päätti kokouksen klo 15.